עַל אוֹת מַאֲזָנַיִם, אֵין לוֹ תַּקָּנָה, לְפִי שֶׁאָסוּר לְהַעֲבִיר הַזָּהָב מִשּׁוּם דְּהָוֵי * כְּמוֹחֵק אֶת הַשֵּׁם:

ד * [ז]צָרִיךְ שֶׁלֹּא תִּדְבַּק שׁוּם אוֹת (ו) [ז] (יב) בַּחֲבֶרְתָּהּ, אֶלָּא (יג) * כָּל אוֹת תִּהְיֶה מֻקֶּפֶת גְּוִיל. הגה: וְיכתֹב (יד) כְּתִיבָה תַּמָּה שֶׁלֹּא יֶחְסַר אֶפִלּוּ (טו) קוֹצוֹ שֶׁל יו"ד, וְיִהֶא מְתֻגָּ (טז) כְּהִלְכָתוֹ (טור אורח חיים). וּלְכַתְּחִלָּה יִכְתֹּב כְּתִיבָה גַּסָּה קְצָת, שֶׁלֹּא יִהְיוּ נִמְחָקִים מְהֵרָה. וְכֵן מִצְוָה לְיַפּוֹתָן מִבַּחוּץ וּמִבִּפְנִים (דברי מרדכי (הלכות קטנות דף יד סוף ג):

ה [ח]צָרִיךְ (יז) שֶׁיִּכְתֹּב בִּימִינוֹ, אֲפִלּוּ אִם הוּא שׁוֹלֵט בִּשְׁתֵּי יָדָיו. [ט]וְאִם כָּתַב (יח) בִּשְׂמֹאל, (מ) פְּסוּלִים, 'אִם אֶפְשָׁר לִמְצֹא אֲחֵרִים כְּתוּבִים בִּימִין. וְאִטֵּר יַד, שְׂמֹאל דִּידֵיהּ (יט) הָוֵי (ט) יָמִין:

ו * [י]אֵין (הַגָּהָה:*)] צָרִיךְ לְשַׂרְטֵט [כ]כִּי אִם (כ) שִׁיטָה (י) עֶלְיוֹנָה, [מ]וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְיַשֵּׁר הַשִּׁיטָה בְּלֹא שְׂרָטוּט, וּמִפִּי סוֹפְרִים (פ"א ה"א). מ הָרא"ש בְּהִלְכוֹת סֵפֶר תּוֹרָה (שם).

ז מִנְחוֹת ל"ד (ע"א). ח שָׁם ל"ז (ע"א). ט סֵפֶר הַתְּרוּמָה סִימָן ר"ה וְהַגָּהוֹת מֵימוֹן פֶּרֶק ב' מֵהִלְכוֹת תְּפִלִּין (אות א) בְּשֵׁם סְמ"ק. י דַּעַת הַבַּיִת יוֹסֵף (ד"ה וצריך וכו' בימינו). כ מִנְחוֹת ל"ב (ע"ב). ל תּוֹסְפוֹת (שם ד"ה הא) וְהָרא"ש (הל' ס"ת סי' ז) וְסֵפֶר תְּרוּמָה (סי' קצו), מַהֲרִי"א דִּיסְקִין (ו:) וּמִפִּי סוֹפְרִים (פ"א ה"א).

*) ע"פ ביאור הגר"א ס"ק יח.

בַּאֵר הַיטֵב

ד (ו) בַּחֲבֶרְתָּהּ. אִם הָאוֹת גְּדוֹל וְנִדְבָּק בְּסוֹפוֹ בְּאֹפֶן שֶׁאִם נִגְרַר מֵה שֶׁדָּבַק מִכָּל מָקוֹם יִשָּׁאֵר צוּרַת הָאוֹת, כָּשֵׁר. הָרַדְ"ךְ בַּיִת א' חָדָר כ"ב. וּמִגֵּן אַבְרָהָם (סק"ג) כָּתַב דְּיֵשׁ לְהַחְמִיר. וְאִם אֵינוֹ דָּבוּק בְּצִמְצוּמוֹ, רַק הַגַּ אַחַת דְּבוּקָה בַּחֲבֶרְתָּהּ, כָּשֵׁר. הָרַב הַמְּאִירִי (קרית ספר מאמר ב ח"ב). וּפְרִי חָדָשׁ בְּאָבֵן עֵזֶר סִימָן קכ"ה סְעִיף קָטָן י"א כָּתַב דְּלֹא נְהִירָא, וְאַף בְּדָבוּק עַל יְדֵי גֵּ יֵשׁ לִגְרֹר הַדָּבֵק, עַיֵּן שָׁם. גַּם הָרַלְ"ח (סי' א) מִחְמִיר עַיֵּן בְּמִגֵּן אַבְרָהָם (שם). וְעַיֵּן לְקַמָּן סְעִיף כ"ה מַה שֶּׁתִּתְּוֹ שָׁם: ה (מ) פְּסוּלִים. הַיְינוּ בְּשׁוֹלֵט בִּימִינוֹ יָדָיו, אֲבָל שׁוֹלֵט בִּשְׁתֵּי יָדָיו, אִם כָּתַב בִּשְׂמֹאל כָּשֵׁר. מִגֵּן אַבְרָהָם (סק"ו) (ט) יָמִין. וְאִם כָּתַב בִּימִין, פָּסוּל. כָּתַב רַמַ"ע סִימָן ל"ח שֶׁאֶחָד כָּתַב בְּפִיו, וּפְסָלוּ אֲפִלּוּ אִי אֶפְשָׁר לְמְצֹא אֲחֵרִים. מִגֵּן אַבְרָהָם (סק"ה). וְהוּא הַדִּין כְּיוֹצֵא בָּזֶה דְּלֹאו דַּוְקָא כְּתִיבָה הוּא, אֲפִלּוּ לֵיכָא אֲחֵרִים אֵין לְבָרֵךְ עַל תְּפִלִּין שֶׁנִּכְתְּבוּ בְּכֹהֵאי גַּוְנָא. עוֹלַת תָּמִיד (ס"ק יא), עַיֵּן שָׁם שם: ו (י) עֶלְיוֹנָה. מִשּׁוּם דְּאָסוּר לִכְתֹּב פָּסוּק בְּלֹא שְׂרָטוּט, וּכְשֶׁמְּשָׂרְטֵט שִׁיטָה עֶלְיוֹנָה דַּיּוֹ. עַיֵּן מִגֵּן אַבְרָהָם (סק"ז):

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

הַזָּהָב. וְאַף עַל גַּב דְּכָל זְמַן שֶׁאֵין מַעֲבִיר, פָּסוּל, דִּכְתָב הָעֶלְיוֹן מְכַשֵּׁל כְּתָב הַתַּחְתּוֹן, (ט) לֹא מִקְרֵי עַל יְדֵי הַהַעֲבָרָה כְּתִיבָה שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן, כֵּיוָן שֶׁאֵין כּוֹתֵב כִּי אִם מַעֲבִיר, וְנִשְׁאָר כְּתָב הַתַּחְתּוֹן מִמֵּילָא: ד (יב) בַּחֲבֶרְתָּהּ. וְאִם הָאוֹת גָּדוֹל וְנִדְבַּק בְּסוֹפוֹ, בְּאֹפֶן שֶׁאִם נִגְרַר מַה שֶּׁדָּבַק מִכָּל מָקוֹם יִשָּׁאֵר צוּרַת אוֹת, יֵשׁ מַכְשִׁירִין וְיֵשׁ פּוֹסְלִין. וְהִסְכִּימוּ (י) הָאַחֲרוֹנִים לְהַחְמִיר, עַל כֵּן צָרִיךְ לִגְרֹר מְקוֹם הַדֶּבֶק, וְאַף (יא) בִּתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת מְהֻגֵּי תִּקּוּן, כֵּיוָן דְּלֹא נִשְׁתַּנָּה צוּרַת הָאוֹת מִקַּדְמָתָהּ: (יג) כָּל אוֹת. וַאֲפִלּוּ אוֹת הָאַחֲרוֹן מַהַשִּׁטָּה צְרִיכָה לִהְיוֹת מֻקֶּפֶת גְּוִיל מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ, וּלְעִכּוּבָא הוּא אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד, וּכְדִלְקַמָּן בְּסוֹף סְעִיף ט"ז. וַאֲפִלּוּ אִם יֶחְסַר הַקֶּפֶת גְּוִיל לְהַקּוֹץ שֶׁל הַיּוּד, גַּם כֵּן פָּסוּל הוּא, וְכִדְאִיתָא בִּמְנָחוֹת דַּף כ"ט (ע"א). וְכָל פְּרָטֵי דִּין הַזֶּה עַיֵּן לְקַמָּן בְּסָעִיף (י"ז) [ט"ז] וּכְסִימָן ל"ו (סוף משנת סופרים): (יד) כְּתִיבָה תַּמָּה. דְּהַיְנוּ (יט) שֶׁלֹּא יִכְתֹּב בַּיִתִּי"ן כְּפִי"ן, כְּפִי"ן בַּיִתִּי"ן, זַיְנִי"ן נוּנִי"ן, נוּנִי"ן זַיְנִי"ן, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה: (טו) קוֹצוֹ שֶׁל יוּד. הַיְנוּ (יג) עֶקֶץ שְׂמאל שֶׁל יוּד, וְכָל שֶׁכֵּן אִם חָסַר רֶגֶל יָמִין דְּפָסוּל. וּתְמוּנַת הַיּוּד, עַיֵּן לְקַמָּן בְּדִינֵי צוּרַת הָאוֹתִיּוֹת בְּסִימָן ל"ו (צורת אות יו"ד) וּמַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בְּשֵׁם הַפְּרִי מְגַדִּים: (טז) כְּהִלְכָתוֹ. בְּאוֹתִיּוֹת שַׁעַטְנֵ"ז גֵּ"ץ. וְזֶה הוּא רַק לְכַתְּחִלָּה, דִּבְדִיעֲבַד כָּשֵׁר לְרֹב הַפּוֹסְקִים אִם לֹא תֵּגִ, וּכְדִלְקַמָּן בְּסִימָן ל"ו סָעִיף ג', עַיֵּן שָׁם שֶׁמְּבֹאָר שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּינֵי הַתֵּגִין: ה (יז) שֶׁיִּכְתֹּב בִּימִינוֹ. דְּאֵין דֶּרֶךְ כְּתִיבָה בִּשְׂמאל, וְהוּא הַדִּין לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה תִּקּוּן בִּשְׂמאל בְּעִנְיַן הַכְּתִיבָה דְּפָסוּל, אֲבָל לְהַפְרִיד נְגִיעוֹת שְׁבָאוֹתִיּוֹת, נִרְאֶה דְּכָשֵׁר אֲפִלּוּ בִּשְׂמאל, דּוֹמְיָא דְּמַכְשִׁרִינַן בְּאֲנָשִׁים הַפְּסוּלִין לָזֶה לְקַמָּן בְּסִימָן ל"ט (סק"י) עַל כָּל פָּנִים בְּדִיעֲבַד, עַיֵּן שָׁם: (יח) בִּשְׂמאל. הַיְנוּ בְּשׁוֹלֵט בִּימִין לְבַד, אֲבָל אִם (יז) שׁוֹלֵט בִּשְׁתֵּי יָדָיו, אֲפִלּוּ כָּתַב בִּשְׂמאלוֹ כָּשֵׁר. וַאֲפִלּוּ אִם שׁוֹלֵט בִּימִינוֹ לְבַד, אִם אִי אֶפְשָׁר לְמְצֹא אֲחֵרִים, (טו) [א]יְכִיחֵם אַף לֹא יְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם. וְסוֹפֵר שֶׁכּוֹתֵב בִּימִין וְכָל מְלַאכְתּוֹ בִּשְׂמאל, אוֹ לְהֶפֶךְ, כָּתַב הַפְּרִי מְגַדִּים (א"א סק"ה) שֶׁנִּכּוֹן לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לְקַבְּלוֹ לְסוֹפֵר, וּבְדִיעֲבַד אֵין לְאָסֵר, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב: (יט) הָוֵי יָמִין. עַל כֵּן אִם כָּתַב בִּימִינוֹ פָּסוּל כְּמוֹ בִּשְׂמאל דְּעָלְמָא וְכַנַּ"ל, אִם אִי אֶפְשָׁר לְמְצֹא אֲחֵרִים. וְכָתַב הָרַמַ"ע (בשו"ת סי' לח) מַעֲשֶׂה הָיָה בְּמִצְרַיִם שֶׁתָּפַס אֶחָד הַקָּלְמוֹס בִּשְׂפָתָיו וְכָתַב בּוֹ, וּפְסָלוֹ, דְּאֵין דֶּרֶךְ כְּתִיבָה בָּפֶה לְכָלֵי עָלְמָא, וְכָתַב הַמִּגֵּן אַבְרָהָם (סק"ה) [ב]דְּפָסוּל אֲפִלּוּ אִם אִי אֶפְשָׁר לְמְצֹא אֲחֵרִים. וְעַיֵּן בְּסֵפֶר מִשְׁנַת אַבְרָהָם (סי' טז ס"ז) בְּשֵׁם הַגֵּט מֻקְשָׁר (להמהר"ל ציונ אות עה) וְעוֹד פּוֹסְקִים דְּמַשְׁוִין זֶה אוֹ הַכּוֹתֵב בְּרַגְלוֹ לְהַכּוֹתֵב בְּיַד שְׂמאל. ו (כ) שִׁיטָה עֶלְיוֹנָה. מִשּׁוּם דִּתְפִלִּין אֵין עֲלֵיהֶן הֲלָכָה לְמשֶׁה מִסִּינַי לְשַׂרְטֵט כְּמוֹ מְזוּזָה, רַק (טו) מִשּׁוּם דְּאָסוּר לִכְתֹּב שֵׁלֹשׁ תֵּבוֹת מִפָּסוּק בְּלִי שְׂרָטוּט, עַל כֵּן כְּשֶׁמְּשָׂרְטֵט שִׁיטָה עֶלְיוֹנָה דַּי, כִּי סְתָם בְּנֵי אָדָם יוֹדְעִים לְאַמֵּץ יָדָם לִכְתֹּב כָּל הַשִּׁיטוֹת יְשָׁרוֹת אַחַר שֶׁכָּתְבוּ שִׁיטָה עֶלְיוֹנָה, וְקָאָמַר 'אֵין צָרִיךְ' מִשּׁוּם דְּאִם יִרְצֶה לְשַׂרְטֵט כָּל הַשִּׁיטִין כְּדֵי לִכְתֹּב יוֹתֵר בְּיָשָׁר לְיַפּוֹת

בֵּאוּר הֲלָכָה

וְכֵן כָּתַב הַלַּחֶם חֲמוּדוֹת (דברי חמודות הל' ס"ת אות מח). וְהָאֲלִיָּה רַבָּה (סק"ו) הֵשִׁיג עֲלֵיהֶם, דְּהָרִיכ"ש לֹא קַאֵי אֶלָּא עַל דִּבְרֵי הַנִּמּוּקֵי יוֹסֵף (הלכות קטנות ד. ד"ה סתומה) כְּשֶׁנִּזְרַק זָהָב עַל הַדְּיו, דְּבָזֶה לֹא שֵׁיךְ עִנְיַן מִגְמָר כְּיוָן דִּכְתָב דִּלְמַשָּׁה קַיְמִ, אֶלָּא הָרִיכ"ש קַאֵי עַל עִקַּר הַדִּין אִם כָּתַב בְּזָהָב אוֹ בִּצְבָעוֹנִים עַצְמָן וּגְרָרָן וּכְתָבָן בְּדִיו, דְּבָזֶה שֵׁיךְ עִנְיַן מִגְמָר, וְהָאֲרִיכ"ש בָּזֶה. וְעַיֵּן בִּבְרֵכִי יוֹסֵף (יו"ד) סִימָן רע"ו (ס"ק טו) שֶׁהִסְכִּים לִדְבָרֵי הָאֲלִיָּה רַבָּה, וְכֵן הַבָּנֵי יוֹנָה (סי' רעו ס"ח) גַּם כֵּן:

* כְּמוֹחֵק אֶת הַשֵּׁם. אֲבָל מוֹחֵק מִשָּׁם לֹא הָוֵי, דְּנִשְׁאָר כְּתָב הַתַּחְתּוֹן. וּמִשְּׁמַע מִכָּאן אֲפִלּוּ זָרָק זֶהֶב שֶׁלֹּא בְּקִדֻּשַּׁת הַשֵּׁם אָסוּר לִמְחֹק, דְּלֹא דָּמֵי לְמָה שֶּׁכָּתַב הַשַּׁ"ך בִּיוֹרֶה דֵּעָה בְּסִימָן רע"ו בְּסָעִיף קָטָן י"ב. פְּרִי מְגַדִּים (משו"ת סק"ב): ד * צָרִיךְ שֶׁלֹּא תִּדְבַּק שׁוּם אוֹת בַּחֲבֶרְתָּהּ. וְאִם הָיָה אֶחָד דָּבוּק בַּחֲבֶרְתָּהּ, בְּזֶה יֵשׁ נַפְקָא מִנָּהּ, דְּאִם הַתָּגִין שֶׁל הָאוֹת גּוֹפָא דָּבַק אֶחָד בַּחֲבֶרוֹ, דַּעַת הָרַמַ"ע (בשו"ת סי' לח) לִפְסֹל [וְהוּבָא דְּבָרָיו לְקַמָּן בְּמִגֵּן אַבְרָהָם (סי' לו סק"ג) וּבְאֲלִיָּה רַבָּה (שם ס"ק כה)]. אַךְ אִם גּוּפֵי הָאוֹתִיּוֹת נִכָּרוֹת כָּל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, רַק הַתָּג שֶׁל אוֹת אֶחָד נוֹגֵעַ בְּתָג שְׁבָאוֹת שְׁאֶלָּה, אוֹ מַתֶּבֶת לְחַבְּרָה, הַמְּאִירִי (קרית ספר מאמר ב ח"ב) מַקֵּל בָּזֶה, וְהַמִּגֵּן אַבְרָהָם (סק"ג) וְהַפְּרִי חָדָשׁ בְּאֹפֶן הֶעָוֹן סִימָן קכ"ה סְעִיף קָטָן י"א מַחְמִירִין גַּם כֵּן בָּזֶה, אַךְ הָאֲלִיָּה רַבָּה בְּסִימָן זֶה (סק"ח) כָּתַב דְּיֵשׁ לְהַחְמִיר בָּזֶה רַק בִּדְאַפְשָׁר, וְהוּבָא דְּבָרָיו בִּפְרִי מְגַדִּים בְּאֹשֶׁל אַבְרָהָם (סק"ג) [וּמַה דְּמִדְבְּרֵי שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה מִשְׁמַע בְּסָעִיף קָטָן ז' שֶׁיֵּשׁ לְהַחְמִיר אַף לְהַמְּאִירִי בִּדְיֵעָבַד אִם לֹא תִּקֵּנוּ, עַיֵּן בִּפְרִי חָדָשׁ שָׁם, וּמִשְּׁמַע לְהַדְיָא דְּלִדַעַת הַמְּאִירִי יֵשׁ לְהַכְשִׁיר אַף בְּלֹא גְּרִירָה בִּדְיֵעָבַד]. וּמִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה בְּוַדַּאי יֵשׁ לְהַחְמִיר וְלִגְרֹר כְּדַעַת הָרַלְבַּ"ח (סי' א) שֶׁהֶבִיאוּ הַמִּגֵּן אַבְרָהָם בְּסָעִיף קָטָן ג' [תִּתְקַן מֵהָנֵי אֲפִלּוּ לְדִידֵיהּ], וַאֲפִלּוּ תֵּגִין שֶׁנּוֹגְעִין אֶחָד לַחֲבֵרוֹ בְּאוֹת גּוֹפָא נִרְאֶה דְּמֻתָּרִין תִּקּוּן וּמְזוּזוֹת, וְלֹא מִיקְרֵי שֶׁלֹּא בְּסִדְרָן כֵּיוָן דְּחִזְיָנִן שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה צוּרַת אוֹת מִקַּדְמָתָהּ עַל יְדֵי זֶה, וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר קָסָת הַסּוֹפֵר (סי' ה ס"ד):

* כָּל אוֹת תִּהְיֶה מֻקֶּפֶת גְּוִיל. גְּוִיל דָּנָקט לְאוֹ דַּוְקָא, דְּאֵין כּוֹתְבִין עָלָיו תְּפִלִּין, וּכְדִלְקַמָּן בְּסָעִיף ז', רַק דָּנָקט לִישָׁנָא דְּשֵׁיךְ אַצֹּל סֵפֶר תּוֹרָה וְלָאו דַּוְקָא. עוֹלַת תָּמִיד (ס"ק יד):

ו * אֵין צָרִיךְ לְשַׂרְטֵט כִּי אִם שִׁיטָה עֶלְיוֹנָה. וּבְדִיעֲבַד אִם לֹא שְׂרָטַט אֲפִלּוּ שִׁיטָה עֶלְיוֹנָה לְדַעַת הַמְּחַבֵּר, אוֹ מִכָּל צַד לְדַעַת הָרַמַ"א, תְּלוּי בֵּין שִׁיטַת רַבֵּנוּ תָּם וּשְׁאָרֵי פּוֹסְקִים, דִּלְרַבֵּנוּ תָּם שֶׁכָּתַב (בתוס' גיטין ו: ד"ה א"ר יצחק) דְּסֵפֶר תּוֹרָה אֵין צְרִיכָה שְׂרָטוּט רַק בְּשִׁיטָה עֶלְיוֹנָה לְדַעַת הַמְּחַבֵּר אוֹ מִכָּל צַד לְדַעַת הָרַמַ"א, וּבִדְיֵעָבַד נִפְסָל בָּזֶה, וּמִכָּרְחָ לוֹמַר כֵּן מִפִּסְקַת סוֹפְרִים (פ"א ה"א) דִּירְעָה שֶׁאֵינָהּ מְסֹרְגֶלֶת פְּסוּלָה, אִם כֵּן הוּא הַדִּין בִּתְפִלִּין דְּחַד דִּינָא אִית לְהוּ לְשִׁיטָתוֹ. אֲבָל לְפִי מַה דְּפָסְקִינַן בִּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רע"א סָעִיף ה' דְּסֵפֶר תּוֹרָה צְרִיכָה לִהְיוֹת שְׂרָטוּט בְּכָלָה כְּמוֹ מְזוּזָה, אִם כֵּן אֵין לָנוּ רְאִיָּה לִפְסֹל הַתְּפִלִּין בְּדִיעֲבַד אַף אִם לֹא שְׂרָטַט כְּלָל, כֵּן אִיתָא בְּבֵאוּר הַגְּרָ"א בְּקִצּוּרוֹ, וּבִדְבָרָיו נִיתָּא שֶׁלֹּא כָּתַב הַמְּחַבֵּר לִפְסֹל בְּדִיעֲבַד כְּמוֹ שֶׁכָּתַב לְהַדְיָא בִּיוֹרֶה דֵּעָה (שם) בְּסֵפֶר תּוֹרָה וּמְזוּזָה:

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

לִכְתֹּב תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת בְּקֶלְמוֹס שֶׁל עוֹף טָמֵא, דְּשָׁמָּא כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ נִקָּר מִמֶּנּוּ שֶׁל אַסּוּר לְאַחַר הַכְּתִיבָה, אֵינוֹ דּוֹמֶה לְעוֹרוֹת וּגְרִידִים שֶׁל הַטְּמֵאִים, עַיֵּן שָׁם: ד [ז] בַּחֲבֶרְתָּהּ. עַיֵּן בָּאֵר הֵיטֵב. וְדָוְקָא נִדְבַּק בְּסוֹפוֹ, אֲבָל בְּרֹאשׁוֹ אוֹ בְּאֶמְצָעִיתוֹ, מוֹדֶה הָרַדְ"ךְ דְּפָסוּל אַף בְּכֹהֵאי גַּוְנָא, עַיֵּן בְּבֵנְעָת הַגְּדוֹלָה (הגה"ט). וּמַה שֶּׁכָּתַב רַק הָתָ אַחַד דְּבוּקָה בַּחֲבֶרְתָּהּ, רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁהַתָּ שֶׁל תָּבָה אַחַת נוֹגַעַ עִם הַתָּ שֶׁכָּתַב שְׁאַלְתָּהּ וְנִדְבְּקָה זֶה בָּזֶה, בָּזֶה מַכְשִׁיר הַמְּאִירִי הוֹאִיל וְנִכָּר שֶׁאֵינוֹ דָּבוּק עַל יְדֵי עַצְמָהּ, כֵּן מְבֹאָר בְּבֵנְעָת הַגְּדוֹלָה. וְעַיֵּן בְּסִימָן ל"ו בְּיֵד אֶפְרַיִם (ס"ג) מַה שֶּׁכָּתַב שָׁם בְּתָגִין שְׁבָאוֹת אַחַת נוֹגְעִים זֶה בָּזֶה שֶׁפָּסוּל, וְשָׁם הַשַּׁעַם מִשּׁוּם דְּהָוֵי שִׁנּוּי בְּאוֹת מִתְּחִלַּת כְּאוֹת אַחֵר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כָּאן. וְנִרְאֶה דְּאַף אַחַת מִשְּׁנוֹגְעִים הַתָּגִין מֵאוֹת לְאוֹת, לֵיכָא הַךְ טַעֲמָא, וְדֵינוֹ כְּמוֹ כֵן לְהַמְּאִירִי דְּכָשֵׁר. וּמַה שֶּׁכָּתַב בְּשֵׁם הַפְּרִי חָדָשׁ, נִרְאֶה דְּגַם הַמְּאִירִי מוֹדֶה דְּזֶהוּ יֵשׁ לִגְרֹר הַדָּבוּק, רַק כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל דְּלֹא נִפְסַל מַה שֶּׁכָּתַב לְהַלָּן קֹדֶם שֶׁנִּגְרַר מִשּׁוּם

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] וּבשו"ע הרב (ס"ז) כתב: אם אי אפשר למצוא תפילין אחרים שנכתבו בימין יש להכשיר הנכתבים בשמאל בין באטר בין בשמאל של כל אדם מאחר שלא הוזכר פסול זה בתלמוד [משמע שאף מבורך עליהם]. **ב]** וכ"כ בשו"ע הרב (שם).

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

(כא) יְשָׁרְטֵט כָּל הַשּׁוּרוֹת. וְלֹא יְשָׁרְטֵט (כב) בְּעוֹפָרֶת, מִפְּנֵי שֶׁהַמָּקוֹם הַשְּׁרְטוּט נִשְׁאָר צָבוּעַ. הַגָּהָה: * וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְשָׁרְטֵט תָּמִיד לְמַעְלָה וּלְמַטָּה וּמִן הַצְּדָדִים, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ לִכְתֹּב בְּלֹא שְׁרְטוּט, * [א]וְכֵן נוֹהֲגִין (ברוך שאמר (הגי"ה נ) ומרדכי (הל' קטנות דף י טור ב) וספר תרומה (סי' קט) וסמ"ג (עשין כה)): ז [ב]הַלָּכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, תְּפִלִּין עַל הַקֶּלֶף וְלֹא עַל הַדּוּכְסוֹסְטוֹס * וְלֹא עַל הַגְּוִיל. כּוֹתְבִין עַל הַקֶּלֶף בְּמָקוֹם בָּשָׂר, * וְאִם שִׁנָּה, פָּסוּל. [ה]מַהוּ קֶלֶף וּמַהוּ דּוּכְסוֹסְטוֹס, הָעוֹר בְּשָׁעַת עִבּוּדוֹ חוֹלְקִין אוֹתוֹ לִשְׁנַיִם, וְחֶלֶק הַחִיצוֹן שֶׁהוּא לְצַד הַשַּׂעָר נִקְרָא קֶלֶף, וְהַפְּנִימִי הַדָּבוּק לַבָּשָׂר נִקְרָא דּוּכְסוֹסְטוֹס. וּלְפִי זֶה כִּי אָמְרִינַן עַל הַקֶּלֶף בְּמָקוֹם בָּשָׂר, הַיְנוּ בַּמָּקוֹם הַיּוֹתֵר קָרוֹב לַבָּשָׂר, דְּהַיְנוּ בַּמָּקוֹם חִבּוּרוֹ כְּשֶׁהוּא דָּבוּק לַדּוּכְסוֹסְטוֹס. [ו]וּקְלָפִים שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵין חוֹלְקִים אוֹתָם, יֵשׁ לָהֶם דִּין קֶלֶף * וְכוֹתְבִים עֲלֵיהֶם לְצַד בָּשָׂר, [ח]שֶׁמָּא שֶׁמְּגָרְרִים קְלִפָּתוֹ הָעֶלְיוֹנָה שֶׁבְּמָקוֹם שַׂעַר אֵינוֹ אֶלָּא כְּדֵי מַה שֶּׁצָּרִיךְ * לְתַקְּנוֹ וּלְהַחֲלִיקוֹ, וַאֲפִלּוּ אִם הָיוּ חוֹלְקִים הָעוֹר לִשְׁנַיִם הָיָה צָרִיךְ לְגָרֵר מִמֶּנּוּ כָּךְ, * וּמִצַּד הַבָּשָׂר גּוֹרְרִים הַרְבֵּה עַד שֶׁאֵין נִשְׁאָר אֶלָּא הַקֶּלֶף בִּלְבָד: ח * [ז]צָרִיךְ הַקֶּלֶף לִהְיוֹת מְעֻבָּד (יא) [יא] (כג) בַּעֲפָצִים אוֹ [ט]בְּסִיד, * [י]וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה מְעֻבָּד לִשְׁמוֹ. [יא]טוֹב לְהוֹצִיא (כד) בְּשִׁפְתָיו (כה) * בְּתִחַלַּת

ג שַׁבָּת ע"ט (ע"ב) וּמְנָחוֹת ל"ב (ע"א).
ס לְפֵרוּשׁ הַתּוֹסָפוֹת (שבת שם ד"ה קלף) וְהַקְּדָרֵכִי (שם ס"ה סו"ס שעיב) בְּשֵׁם רַ"שׁ (שבת שם ד"ה דוכסוסטוס) וְהָרַ"ן (שם לג: ד"ה ומהו) בְּשֵׁם הָעָרוּךְ (ערך דכוסטוס) וְהָרא"ש בְּהִלְכוֹת [סֵפֶר] תּוֹרָה (סי' ה) וְהָרַמְבַּ"ם בְּפֶרֶק א' מֵהִלְכוֹת תְּפִלִּין (ה"ז).
ע תּוֹסָפוֹת (שם) וְכָל הָנֵי רַבָּוָתָא. פ בֵּית יוֹסֵף (ד"ה ונחלקו).
צ מְגִלָּה י"ט (ע"א).
ק תּוֹסָפוֹת שָׁם (ד"ה דיפתרא) וְהָרא"ש (מגילה פ"ב סי' ב) וְהָרַ"ן (שם ו. ד"ה דפתרא). ר גִּיטִּין נ"ד (ע"ב), אֲפִלּוּ לְדַעַת רַ"שׁ" (סנהדרין מח: ד"ה אע"ג). ש הָרא"ש בְּהִלְכוֹת סֵפֶר תּוֹרָה (סי' ג) בְּשֵׁם רַבֵּנוּ בְּרוּךְ (ספר התרומה סי' קצב), וּסְמ"ג בְּסִימָן כ"ה.

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

שְׁלֹא כְּסִדְרָן, וְצָרִיךְ עִיּוּן בְּפִרְי חָדָשׁ שָׁם: ח [יא] **בַּעֲפָצִים.** עַיִן בְּאֵר הַיטֵב. וְעַיִן בְּפָנִים מְאִירוֹת חֵלֶק ג' סִימָן ל"ב בְּקֶלֶף שֶׁלְּאַחַר הָעִבּוּד חוֹלְקִין אוֹתוֹ וּמוֹשְׁחִין אוֹתוֹ בְּצֶבַע לָבָן כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה חֵלֶק וְלָבָן בְּיוֹתֵר, וּקְצָת סוֹפְרִים רְצוּ לֵאמַר מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ כּוֹתֵב עַל אוֹתוֹ צֶבַע וּמַפְסִיק בֵּין הַקֶּלֶף לְכָתְבוֹ, וְהַשִּׁיב שַׁקְנַאי סוֹפְרִים הוּא זֶה וְהַכֹּל יוֹצְאִי פִּיהֶם, וְכָתַב שְׁמַצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לִכְתֹּב עַל קֶלֶף זֶה מְשׁוּם זֶה אַלְי וְאַנְוֹהוּ. וְהַצֶּבַע הַזֶּה שְׁמַדְבֵּק לְקֶלֶף אֵינוֹ הָפְסֵק, וְגַם כִּי כָּל לְנָאוֹתוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ, עַיֵּן שָׁם. וְנִרְאֶה שֶׁלְּכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְהַצְבִּיר עַל

בַּאֵר הַיטֵב

ח (יא) **בַּעֲפָצִים.** וְיַיְחֵ הָעוֹר בְּסִיד עַד שֶׁיִּפֹּל הַשַּׂעָר מֵאֵלָיו, וְאִם מוֹצִיאָהּ קֹדֶם לָכֵן הַשִּׁיטוֹת הָרְשׁוּמוֹת בְּיָדוֹ. וְאִם לֹא שְׁרָטָם אֲפִלּוּ אִם שְׁרָטָם כָּל הַשִּׁיטוֹת עֶלְיוֹנָה, עַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה (ד"ה אין): (כא) **יְשָׁרְטֵם.** פֵּרוּשׁ, לְכַתְּחִלָּה, מִשּׁוּם זֶה אַלְי וְאַנְוֹהוּ, אֲבָל בְּדִיעֲבַד אֲפִלּוּ אִם (ז) לֹא שְׁרָטָם (יח) וְכָתַב הַשִּׁיטוֹת עַצְמוֹת, אֵין לִפְסֹל הַתְּפִלִּין: (כב) **בְּעוֹפָרֶת.** (יט) וְכֵן בִּדְיוֹ וּבְסִיקְרָא וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, וַאֲפִלּוּ (כ) בֵּין הַשִּׁיטִין אָסוּר לְשָׁרְטָם בּוֹ. וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה, [ג]אֲבָל בְּדִיעֲבַד אֵין לְהַחְמִיר, כֵּן כָּתַב הַלְּחֶם חֲמוּדוֹת (דברי חמודות הל' ס"ת אות כה) וְהָאַלְיָה רַבָּה (ס"ק יג). וּבְתְשׁוּבַת דְּבַר שְׁמוּאֵל סִימָן שס"ב מְפַקְפֵּק בָּזֶה מְאֹד אִם מְשָׁרְטָם בְּשׁוּם צֶבַע שָׁחֹר, מַחֲמַת נְגִיעַת אוֹת בְּאוֹת עַל יְדֵי הַשְּׁרְטוּט הַשָּׁחֹר, אִם לֹא דְּכָתַב מִתַּחַת הַשְּׁרְטוּט, עַיֵּן שָׁם: ח (כג) **בַּעֲפָצִים אוֹ בְּסִיד.** וּלְעִנְבּוּבָא הוּא, (כמ) דְּלֹא מִקְרֵי קֶלֶף בְּלֹא זֶה רַק דְּפִרְתָא. וְיַיְחֵ הָעוֹר בְּסִיד עַד (כנ) שֶׁיִּפֹּל הַשַּׂעָר מֵאֵלָיו, וְלֹא עַל יְדֵי גְּרִירָה. וְאִם הוֹצִיאוֹ קֹדֶם לָכֵן, לֹא יִכְתֹּב עָלָיו, דְּהָוֵי דְּפִרְתָא עֲדַיִן וּפְסוּל. [ד]וְיֵשׁ (כנ) מִי שֶׁחוֹלֵק וְכָתַב דְּסוֹפֵר שֶׁהוֹצִיא הָעוֹרוֹת לְאַחַר אַרְבָּעָה יָמִים וַעֲדַיִן לֹא עָבַר שְׁעוֹרוֹת מֵעֲלֵיהֶן, נִרְאֶה דִּבְדִיעֲבַד אֵין קְפֵידָא, דְּלֹא תָּלְיָא בְּשַׂעַר כְּלָל, דְּכֵיוָן דְּכִבָּר הֲנָח בַּסִּיד וְנִתְקַן כַּהֲגֶן לֹא מִקְרֵי דְּפִרְתָא, עַיֵּן שָׁם: (כד) **בְּשִׁפְתָיו.** וּבְדִיעֲבַד (כמ) דַּיּוֹ בְּמַחְשָׁבָה: (כה) **בְּתִחַלַּת.** וְיוֹתֵר (כמ) אֵין צָרִיךְ לֹא לְהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו וְלֹא לַחֲשֹׁב שֶׁמִּתְעַבְּדִים לְשֵׁמָהּ, אֶלָּא בְּתִחְלָתוֹ בִּלְבַד, (כו) וַאֲפִלּוּ

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

הַשִּׁיטוֹת הָרְשׁוּמוֹת בְּיָדוֹ. וְאִם לֹא שְׁרָטָם אֲפִלּוּ שִׁיטָה עֶלְיוֹנָה, עַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה (ד"ה אין): (כא) **יְשָׁרְטֵם.** פֵּרוּשׁ, לְכַתְּחִלָּה, מִשּׁוּם זֶה אַלְי וְאַנְוֹהוּ, אֲבָל בְּדִיעֲבַד אֲפִלּוּ אִם (ז) לֹא שְׁרָטָם (יח) וְכָתַב הַשִּׁיטוֹת עַצְמוֹת, אֵין לִפְסֹל הַתְּפִלִּין: (כב) **בְּעוֹפָרֶת.** (יט) וְכֵן בִּדְיוֹ וּבְסִיקְרָא וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, וַאֲפִלּוּ (כ) בֵּין הַשִּׁיטִין אָסוּר לְשָׁרְטָם בּוֹ. וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה, [ג]אֲבָל בְּדִיעֲבַד אֵין לְהַחְמִיר, כֵּן כָּתַב הַלְּחֶם חֲמוּדוֹת (דברי חמודות הל' ס"ת אות כה) וְהָאַלְיָה רַבָּה (ס"ק יג). וּבְתְשׁוּבַת דְּבַר שְׁמוּאֵל סִימָן שס"ב מְפַקְפֵּק בָּזֶה מְאֹד אִם מְשָׁרְטָם בְּשׁוּם צֶבַע שָׁחֹר, מַחֲמַת נְגִיעַת אוֹת בְּאוֹת עַל יְדֵי הַשְּׁרְטוּט הַשָּׁחֹר, אִם לֹא דְּכָתַב מִתַּחַת הַשְּׁרְטוּט, עַיֵּן שָׁם: ח (כג) **בַּעֲפָצִים אוֹ בְּסִיד.** וּלְעִנְבּוּבָא הוּא, (כמ) דְּלֹא מִקְרֵי קֶלֶף בְּלֹא זֶה רַק דְּפִרְתָא. וְיַיְחֵ הָעוֹר בְּסִיד עַד (כנ) שֶׁיִּפֹּל הַשַּׂעָר מֵאֵלָיו, וְלֹא עַל יְדֵי גְּרִירָה. וְאִם הוֹצִיאוֹ קֹדֶם לָכֵן, לֹא יִכְתֹּב עָלָיו, דְּהָוֵי דְּפִרְתָא עֲדַיִן וּפְסוּל. [ד]וְיֵשׁ (כנ) מִי שֶׁחוֹלֵק וְכָתַב דְּסוֹפֵר שֶׁהוֹצִיא הָעוֹרוֹת לְאַחַר אַרְבָּעָה יָמִים וַעֲדַיִן לֹא עָבַר שְׁעוֹרוֹת מֵעֲלֵיהֶן, נִרְאֶה דִּבְדִיעֲבַד אֵין קְפֵידָא, דְּלֹא תָּלְיָא בְּשַׂעַר כְּלָל, דְּכֵיוָן דְּכִבָּר הֲנָח בַּסִּיד וְנִתְקַן כַּהֲגֶן לֹא מִקְרֵי דְּפִרְתָא, עַיֵּן שָׁם: (כד) **בְּשִׁפְתָיו.** וּבְדִיעֲבַד (כמ) דַּיּוֹ בְּמַחְשָׁבָה: (כה) **בְּתִחַלַּת.** וְיוֹתֵר (כמ) אֵין צָרִיךְ לֹא לְהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו וְלֹא לַחֲשֹׁב שֶׁמִּתְעַבְּדִים לְשֵׁמָהּ, אֶלָּא בְּתִחְלָתוֹ בִּלְבַד, (כו) וַאֲפִלּוּ

בַּאוּר הֲלָכָה

* **וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ וְכוּ'. יֵשׁ לְעַיֵּן קָצָת אִם שְׁרָטָם כָּל הַשּׁוּרוֹת, אִם צָרִיךְ גַּם כֵּן לִשְׁרְטָם מִן הַצְּדָדִים אוֹ לֹא. וְנִפְסַק זֶה יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּסֵפֶר תּוֹרָה וּמְזוּזָה, דְּשָׁם הַשְּׁרְטוּט בָּלוּ הוּא לְצִיכּוּבָא. וְנִרְאֶה דִּבְדִיעֲבַד אֵין לְהַחְמִיר בָּזֶה אֲפִלּוּ בִּמְזוּזָה,** כִּי לֹא נִזְהַר בְּכָל מָקוֹם רַק שְׁרְטוּט בֵּין הַשִּׁיטִין, וְכָל שֶׁכֵּן לְפִי מַה שֶּׁנִּרְאֶה מֵרַדְבַּ"ז (סי' קנו) הוּבָא בְּפִתְחֵי תְּשׁוּבָה בְּיוֹרֶה דֵּעָה (סי' רצא ס"ק יג) עַיֵּן שָׁם, דְּטַעַם הַשְּׁרְטוּט אֲפִלּוּ בִּמְזוּזָה הוּא כְּדֵי לְיַשֵּׁר הַשִּׁיטִין, בְּוַדַּאי אֵין לְהַחְמִיר בָּזֶה. **וְדַע דְּשְׁרְטוּט שֶׁל תְּפִלִּין לְכוֹלֵי עָלְמָא אֵין צָרִיךְ לִהְיוֹת לְשֵׁמָהּ,** כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַפְּרִי מְגַדִּים (מש"ז סק"ד):

* **וְכֵן נוֹהֲגִין. וּכְהַיום הַכֹּל לִשְׁרְטָם בְּכָל הַשִּׁיטִין. וְעַיֵּן בְּסֵפֶר בְּרוּךְ שֶׁאָמַר** (הגי"ה לג) שֶׁכָּתַב שֶׁנִּרְאֶה לוֹ **שֶׁטּוֹב לִשְׁרְטָם לְהַשִּׁיטִין לְצַד הַשַּׂעָר, וּלְמַעְלָה וּלְמַשָּׁה וּלְהַצְּדָדִים יִשְׁרְטֵם לְצַד הַבָּשָׂר:**

ז * **וְלֹא עַל הַגְּוִיל. גְּוִיל הוּא הָעוֹר שֶׁלֹּא נֶחְלַק וְלֹא הוּסַר מִמֶּנּוּ רַק הַשַּׂעָר וְתִקְנוֹ שָׁם, וּמִצַּד הַבָּשָׂר לֹא הוּסַר כְּלוּם:**

* **וְאִם שִׁנָּה פָּסוּל. קַאי אַכֻּלָּם, וַאֲפִלּוּ אִם כָּתַב קְצָת שֶׁל יו"ד שֶׁלֹּא עַל הַקֶּלֶף בְּמָקוֹם בָּשָׂר,** כְּגוֹן שֶׁבְּמָקוֹם אֶחָד לֹא הֶעֱבִיר מֵהַדּוּכְסוֹסְטוֹס, **פָּסוּל,** וְעַיֵּן לְקַמָּן (ד"ה ומצד):

* **וְכוֹתְבִים עֲלֵיהֶם לְצַד בָּשָׂר. וְיִזָּהֵר מְאֹד שֶׁלֹּא יִטְעֶה לִכְתֹּב לְצַד הַשַּׂעַר, דְּמִטְעֶה בְּדִיעֲבַד. וְסִימָנוֹ לְהַכִּיר אֶחָד הָעִבּוּד אֵיזֶה צַד הוּא סְמוּךְ לַבָּשָׂר, רוֹאִים לְאֵיזֶה צַד שֶׁהַקֶּלֶף מִתְכַּוֵּץ כְּשֶׁמַּלְחִלְחִין אוֹתוֹ, הוּא מָקוֹם הַסָּמוּךְ לַבָּשָׂר. וּמִכָּל מָקוֹם אֵין לִפְסֹל תְּפִלִּין יְשָׁנִים מֵחֲמַת סִימָן זֶה,** דְּאַף עַל פִּי שֶׁאַחַר הַבְּחִינָה נִרְאֶה שֶׁנִּכְתְּבוּ לְצַד הַשַּׂעַר, אֲנוּ מְעַמִּידִים לְהַסּוֹפֵר שֶׁכָּתְבָם עַל חֻזְקָתוֹ חֲזָקַת בָּקִי וּמֻמְחֶה, וּבְוַדַּאי כַּדִּין כְּתָבָם, גַּם סְמָכִינַן עַל הַמְּרַדְּכִי (הל' קטנות סי' תתקנט) דְּמַכְשִׁיר אִם נִכְתְּבוּ לְצַד הַשַּׂעַר. אֵלִיָּה רַבָּה (ס"ק יד)

* **לְתַקְּנוֹ וּלְהַחֲלִיקוֹ. וְאִם גָּרַד יוֹתֵר מִדַּאי, עַיֵּן בְּנִשְׁמַת אָדָם** כְּלָל (י"ג) [י"ד]

(סק"א) **דְּעָתוֹ דְּלֹא מִיקְרֵי תו קֶלֶף, וּבְחָתַם סוֹפֵר** אֹרַח חַיִּים תְּשׁוּבָה ג' **מִשְׁמַע שְׁמַקֵּל בָּזֶה:**

* **וּמִצַּד הַבָּשָׂר גּוֹרְדִים הַרְבֵּה. וְסִימָנוֹ לַיֶּדַע שֶׁנִּגְרַר כָּל הַדּוּכְסוֹסְטוֹס, מְקַבֵּל בְּפִי הַסּוֹפְרִים כָּל מָקוֹם שֶׁהוּא נִמְצָא בְּקֶלֶף הוּא נִכְרָ לְכֹל, כִּי הוּא חֵלֶק וּשְׁאָר קֶלֶף אֵינוֹ חֵלֶק כָּל כָּךְ, וְאוֹתוֹ מָקוֹם הֶחָלָק יָכוֹל לְקַלֵּף וּלְהַקְרִישׁ בִּסְכִּין אוֹ בְּמַחַט. וּבְדִיעֲבַד אִם לֹא גָּרַד כָּל כָּךְ, עַיֵּן בְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל** (סק"י) **שַׁדְּעָתוֹ לְהַחְמִיר, וְכֵן בְּתְשׁוּבַת מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב** (סי' מב). **וּבְנִשְׁמַת אָדָם** (שם) **כָּתַב דְּאֵין לִפְסֹל הַתְּפִלִּין מִטַּעַם זֶה בְּדִיעֲבַד,** כֵּיוָן דְּעַל כָּל פָּנִים נִגְרַר מִן הָעוֹר הַקְּלִפָּה הַדַּקָּה הַמְּמוּךְ לַבָּשָׂר, דְּעָלֶיהָ בְּוַדַּאי חָל שֵׁם **דּוּכְסוֹסְטוֹס,** וְכֵן בְּתְשׁוּבַת חֶתֶם סוֹפֵר הַנַּ"ל וּבְתְשׁוּבַת חֶסֶד לְאַבְרָהָם (מהדורא"ק או"ח סי' ד) מַגֵּל גַּם כֵּן מַחֲמַת זֶה. וְאַף דְּאֵין לִמְחוֹת בְּיַד הַמַּגֵּל בְּדִיעֲבַד דַּיְשׁ לוֹ עַל מִי לִסְמוֹךְ, **מַה מְּאֹד רָאוּי לְהַזְהִיר לַסּוֹפְרִים שֶׁיְּזָהֲרוּ בָּזֶה עַל כָּל פָּנִים לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא יַשְׁאִירוּ עַל הַקֶּלֶף קֹדֶם שֶׁיִּכְתְּבוּ עָלָיו שׁוּם קְרוּם וּקְלִפָּה דַּקָּה בְּמָקוֹם הַכְּתִיבָה, וַאֲפִלּוּ קְלִפָּה דַּקָּה כְּחוּט הַשַּׂעָרָה,** דְּזֶה הֲוֵי הַכֹּל חֲשֵׁשׁ דּוּכְסוֹסְטוֹס:

ח * **צָרִיךְ הַקֶּלֶף וְכוּ'. וְהָעִבּוּד הוּא הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי,** דִּבְלֹא זֶה אֵין עָלָיו רַק שֵׁם עוֹר וְלֹא גְּוִיל וּקְלָף וְדוּכְסוֹסְטוֹס. פְּרִי מְגַדִּים (א"א ס"ק יג). **וְכָל אֵלּוּ הַסְּעִיפִים הַנֶּאֱמָרִין פֹּה לְעִנְיַן עִבּוּד הוּא רַק לְעִנְיַן הַפָּרְשִׁיוֹת שֶׁל הַתְּפִלִּין, וְכֵן לְעִנְיַן כְּתִיבַת סְפָרִים וּמְזוּזוֹת** [וְלָבַד מִדַּעַת הָרַמְבַּ"ם (פ"א מה"י) לְעִנְיַן מְזוּזָה, וְכִדְאִיתָא בִּיוֹרֶה דֵּעָה בְּסִימָן רפ"ח סָעִיף ה'], **וּלְעִנְיַן עוֹר הַבְּהֵמוֹת יִתְבָּאֵר לְקַמָּן בְּסָעִיף ל"ז:**

* **וְצָרִיךְ וְכוּ' לְשָׁמוֹ. וּבְלֹא זֶה, פְּסוּלִין. וְאִם הוּא בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא יוּכַל לְהַשִּׂיג תְּפִלִּין אֲחֵרִים, כִּי אִם אֵלּוּ שֶׁנִּכְתְּבוּ עַל עוֹר הַמְעֻבָּד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אַף דִּבְסֵפֶר תּוֹרָה כְּהָאי גַּוְנָא נִרְאֶה דְּיוּכַל לִבְרֹךְ עָלָיהֶ בְּצִבּוּר, אֲבָל בִּתְפִלִּין יַנִּיחֵם בָּךְ בְּלֹא בְּרָכָה,** עַיֵּן שָׁם בְּפְרִי מְגַדִּים (משז"ז סק"ו). **וְדַע עוֹד דְּהִפְרִי מְגַדִּים** (א"א ס"ק יג) **הֶחְלִיט בִּפְשִׁיטוּת דְּעִבּוּד לִשְׁמָהּ הוּא מִדְּרַבָּנָן,** וְהֵבִיא רְאָיָה לָזֶה מִתְּשׁוּבַת הָרַמְבַּ"ם (פאר הדור סי' יח) שֶׁהוּבָא בְּכַסֶּף מִשְׁנֶה פֶּרֶק א' מֵהִלְכוֹת תְּפִלִּין הֲלָכָה י"א, **וְנִפְקָא מִינָה הֵיכָא שֶׁפָּסַק לוֹ אִם נִתְחַלֵּף לוֹ עוֹר בְּעוֹר שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, יֵשׁ לוֹמַר סְפֵיקָא דְּרַבָּנָן לְקוּלָּא. אַךְ מִתְּשׁוּבַת רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר** (מהדו"ק) סִימָן ב' **מִשְׁמַע דְּהוּא סוֹבֵר שֶׁהוּא דְּאוֹרַיְיתָא,** וְכֵן רְאִיתִי לְאֶחָד שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם הַמָּגֵן גִּבּוֹרִים (אלף המגן ס"ק יט) שֶׁכָּתַב גַּם כֵּן כָּל הַפּוֹסְקִים הַמַּחְמִירִין בְּעִנְיַן עִבּוּד לִשְׁמָהּ סְבִירָא לְהוּ דְּהוּא דְּאוֹרַיְיתָא. **וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה דִּבְשַׁעַת הַדְּחַק יֵשׁ לְהָקֵל בְּסָפֵק,** דִּבְלֹאו הָכֵי יֵשׁ הַרְבֵּה מֵהָרִאשׁוֹנִים שֶׁסְּבִירָא לְהוּ דְּאֵין צָרִיךְ עִבּוּד לִשְׁמָהּ [עַיֵּן בְּתְשׁוּבַת מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב אוֹרַח חַיִּים סִימָן מ"ב], וּכְעֵין שֶׁכָּתַב בְּתְשׁוּבַת פְּרַח מַטֶּה אַהֲרֹן בְּחֵלֶק ב' סִימָן ק"א הוּבָא בְּבֵרְכֵי יוֹסֵף יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רע"א (סק"ד). **וְדַע עוֹד, דְּעִבּוּד שְׁתֵּמָא הֲוֵי כְּשֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ,** תְּשׁוּבַת פָּנִים מְאִירוֹת (מ"א) סִימָן מ"ה, דְּכֵן מְשַׁמַע מִתּוֹסָפוֹת גִּטִּין דַּף מ"ב (ע"ב) בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל עִבּוּד לִשְׁמָהּ. **וּבְסֵפֶר בֵּית אַהֲרֹן** (סי' ג סי"ג) **יָצָא לְדוֹן בְּדָבָר הֶחָדָשׁ, דְּהָאִידְנָא דְּאֵין כּוֹתְבִין בְּרֹב עַל קֶלֶף שְׁאֵר סְפָרִים רַק סֵפֶר תּוֹרָה, הֲוֵי סְתָמָא כִּלְשֵׁמָהּ, וְיֵשׁ לְעַיֵּן:**

* **בְּתְחִלַּת הָעִבּוּד. וְאִם הָיָה רַק סוֹף הָעִבּוּד לִשְׁמָהּ,** עַיֵּן לְקַמָּן בְּסָעִיף ט' (ד"ה להרמב"ם) שֶׁבֵּרַרְנוּ שָׁם דְּהַשַּׁ"ז בְּיוֹרֶה דֵּעָה רע"א סָעִיף קָטָן ג' סְבִירָא לֵיהּ דְּמַהֲנֵי, וְהָפָנִים מְאִירוֹת

(י) בַּ"ח (ס"ז) וּמוּכָח מִן הַטּוּר: **(יא)** בַּ"ח הַנַּ"ל: **(יב)** פְּרִי מְגַדִּים (א"א ס"ק ח), דְּלֹא כְּהַמַּקְלִין בְּדִיו: **(יג)** שָׁם: ח **(כג)** מְגִלָּה י"ט (ע"א) וְשַׁבָּת ע"ט (ע"א): **(כד)** מְגַן אַבְרָהָם (סק"ט) וּפְרִי מְגַדִּים (א"א ס"ק יא): **(כה)** אַלְיָה רַבָּה (ס"ק טו) וּפְרִי מְגַדִּים (א"א משז"ז סק"א): **(כו)** פְּרִי מְגַדִּים (סי' ס"ת ס"ק ג): **(כז)** מִשְׁבֶּצֶת נֶפֶשׁ סִימָן ד': **(כח)** הָרא"ש בְּהֲלָכוֹת קְטַנּוֹת (הל' ס"ת סי' ג): **(כט)** אַלְיָה רַבָּה (ס"ק יד) וּפְרִי מְגַדִּים (סי' יא משז"ז סק"א):

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] וּבשו"ע הרב (ס"ח) כתב: דהעיקר כדעת השו"ע שדי בשרטוט שורה עליונה ואע"פ כן נוהגין להחמיר בתפילין כהרמ"א ולשרטט למעלה ולמטה ומן הצדדין. **ב]** וכן כתב בשו"ע הרב (ס"ח). **ג]** וכשו"ע הרב (ס"י) כתב: צריך ליזהר שיהא העור מונח בסיד עד שיפול השער מעליו מאליו ואם מוציאו קודם לכן לא יכתוב עליו מפני שלא נתעבד כל צרכו ודיפתרא הוא.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

הִלְכוֹת תְּפִלִּין סִימָן לב

הָעֲבוּד שֶׁהוּא מְעַבְּדוֹ לְשֵׁם תְּפִלִּין * אוֹ (כו) לְשֵׁם (יג) [יב] סֵפֶר תּוֹרָה, ח אֲבָל אִם עֲבָדָהּ לְשֵׁם מְזוּזָה, (כז) פָּסוּל:

ט * אִם עִבְּדוֹ אֵינוֹ יְהוּדִי, * א לְהַרַמְבַּ״ם פָּסוּל (כח) אֲפִלּוּ אָמַר לוֹ יִשְׂרְאֵל לְעַבֵּד לְשָׁמוֹ, י וּלְהָרא״ש כָּשֵׁר אִם יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וְסִיְּעוֹ. (הַגָּהָה: (כט) קְצָת (יג) בְּעִבּוּדָהּ) (בית יוסף (ד״ה ופס עמדו) בשם (הרא״ש) [הטור] (יו״ד סי׳ רעט)),

ת בֵּית יוֹסֵף (ד״ה שהוא מעובד), וּכְדַעַת רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל וְרַבֵּנוּ תָּם (בתוס׳ מנחות מב: ד״ה עד) דְּפָסְלֵי שְׁלֹא לִשְׁמָהּ. א בְּפֶרֶק א׳ מֵהִלְכוֹת תְּפִלִּין (הי״א). ב בְּהִלְכוֹת סֵפֶר תּוֹרָה (סי׳ ג) בְּשֵׁם רַבִּי בָּרוּךְ (ספר התרומה סי׳ קצ).

בַּאֵר הֵיטֵב

לֹא יִכְתֹּב עָלָיו דְּהַיְנוּ דִּיפְתְּרָא, בָּרוּךְ שֶׁאָמַר (תיקון תפילין עמ׳ לב). מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ט):

(יב) סֵפֶר תּוֹרָה. בְּתְשׁוּבַת עֲבוֹדַת הַגֵּרְשֻׁנִי סִימָן (כ״ה) [ס״ה] אוֹסֵר לִכְתֹּב תְּפִלִּין עַל קְלָף שֶׁנִּתְעַבֵּד לְשֵׁם סֵפֶר תּוֹרָה, אִם לֹא שֶׁיִּתְּנָה בְּתְחִלָּה שֶׁאִם יִרְצֶה אַחַר כָּךְ לְשָׁנוֹת לִקְדֻשָּׁה קַלָּה שֶׁיְּהֵא רְשׁוּת בְּיָדוֹ, עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן בְּיָד אַהֲרֹן (הגב״י) מַה שֶּׁהִקְשָׁה עָלָיו. וְעַיֵּן בִּתְשׁוּבַת צֶמַח צֶדֶק סִימָן פ״א אִי מוֹעִיל הַתְּנַאי לְמַעֲבֵד עוֹר לִרְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמֶה שֶׁיִּשְׁתַּיֵּר מִן הָעוֹר לְתִשְׁמִישׁ שֶׁל חֹל, וְדִעְתּוֹ בְּהָא דְּכִרְצוּעוֹת מָתָר, עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רע״א סָעִיף קָטָן (ג׳) [ד׳] כָּתְבְתִּי בְּשֵׁם הַטּוּר דְּתִקּוּן הַקְּלָף וְהַשְׁרָטוּט לֹא צָרִיךְ לִשְׁמָהּ: ט (יג) בְּעִבּוּדָהּ. דַּוְקָא בְּשֶׁסִּיְּעוּ בְּעִבּוּד, וַאֲפִלּוּ בְּסוֹף הָעִבּוּד מְהַנֵּי, אֲבָל אֵינוֹ מוֹעִיל אִם סִיְּעוּ לְהַשְׁחִיר הָרְצוּעוֹת. וּבְדִיעֲבַד אֲפִלּוּ לֹא סִיְּעוּ כְּלָל, כָּשֵׁר, וְעַל כָּל פָּנִים צָרִיךְ שִׁיאמַר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְתֵת לְתוֹךְ הַסִּיד לִשְׁמָהּ.

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

נִמְשַׁךְ הָעִבּוּד כַּמָּה יָמִים, דְּכָל הָעוֹשֶׂה עַל דַּעַת רִאשׁוֹנָה הוּא עוֹשֶׂה. וּתְחִלַּת הָעִבּוּד (מ) מִקְּרֵי כְּשֶׁמַּשִּׁים הָעוֹרוֹת לְתוֹךְ הַסִּיד, וְלֹא בְּעֵת שֶׁמְּשִׂימָם לְתוֹךְ הַמַּיִם קֹדֶם, מִפְּנֵי דְּזֶה לֹא מִקְּרֵי עֲדַיִן עִבּוּד:

(כו) לְשֵׁם סֵפֶר תּוֹרָה. דִּקְדֻשָּׁתָהּ חֲמוּרָה מִתְּפִלִּין וּבְכָלל מָאתַיִם מָנֶה, וְאַף עַל פִּי כֵן (כמ) מֻתָּר לְשַׁנּוֹת לִתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת אַף דִּקְדֻשָּׁתָם קַלָּה מִמֶּנָּה, אֲבָל לְדָבָר חוֹל אָסוּר לְשַׁנּוֹתוֹ, לְבַד (כט) אִם הִתְנָה בְּפֵרוּשׁ בְּתְחִלַּת עִבּוּדָן שֶׁיְּהֵא מֻתָּר לְשַׁנּוֹתוֹ אַף לְדָבָר חוֹל, אָז מֻתָּר לְשַׁנּוֹתוֹ. וְהַנִּכְוֹן (נ) שֶׁיְּנַהֲגוּ כֵּן הַסּוֹפְרִים לְכַתְּחִלָּה בְּעֵת שֶׁמְּשִׂימִים הָעוֹרוֹת לְתוֹךְ הַסִּיד, שֶׁיֹּאמְרוּ אֲנִי נוֹתֵן עוֹרוֹת אֵלּוּ לְתוֹךְ הַסִּיד לְשֵׁם קְדֻשַּׁת סֵפֶר תּוֹרָה, וַאֲנִי מַתְנֶה לְכָשֶׁאֶרְצֶה שֶׁאוּכַל לְשַׁנּוֹתוֹ לְכָל דָּבָר. וְלֹא כְּמוֹ שֶׁנָּהֲגוּ הַסּוֹפְרִים שֶׁאוֹמְרִים לְשֵׁם סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ תְּפִלִּין אוֹ מְזוּזוֹת אוֹ שֶׁאָר דְּבַר רְשׁוּת, דְּאָז מִסְתַּפְּקִים הָאַחֲרוֹנִים אִם מְהַנֵּי. וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה (ד״ה אלא):

(כז) פָּסוּל. וְלֹא מְהַנֵּי רַק לִמְזוּזָה בְּלִבַּד דִּקְדֻשָּׁתָהּ קַלָּה מִתְּפִלִּין. וְאִם עִבְּדָהּ לִתְפִלִּין מְהַנֵּי (מ) אַף לִמְזוּזָה וְלֹא לְסֵפֶר תּוֹרָה. וְאִם עִבְּדָהּ הָעוֹר לְשֵׁם רְצוּעוֹת, לֹא מְהַנֵּי לְכָתֵב עֲלֵיהֶן פָּרָשִׁיוֹת עָלָיו אִם עָשָׂה אַחַר כָּךְ קְלָף מֵהֶן, דִּקְדֻשָּׁתָן חֲמוּרָה, וַאֲפִלּוּ לַעֲשׂוֹת מֵהֶן עוֹר בָּתִּים יֵשׁ לוֹמַר נַמִּי דְּפָסוּל, דִּקְדֻשָּׁתָן חֲמוּרָה מַרְצוּעָה [פְּרֵי מְגַדִּים (א״א סק״ד), וְעַיֵּן שָׁם עוֹד מַה שֶּׁכָּתַב בָּזֶה]:

ט (כח) אֲפִלּוּ. דִּסְבִירָא לֵיהּ לְהָרַמְבַּ״ם דְּעַכּוּ״ם עוֹשֶׂה אַדַּעְתָּא דְּנַפְשֵׁיהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָעַכּוּ״ם אוֹמֵר שֶׁשּׁוֹמֵעַ לְיִשְׂרָאֵל, אֵין פִּיו וְלִבּוֹ שָׁוִין בָּזֶה. אֲבָל הָרא״ש סְבִירָא לֵיהּ, דִּכְיָוָן שֶׁהוּא עוֹמֵד עַל גַּבָּיו (נ) בְּתְחִלָּה בְּעֵת שֶׁמַּשִּׁים הָעוֹרוֹת לְתוֹךְ הַסִּיד, וְאוֹמֵר לוֹ שֶׁיִּתְּנֵם אָז לְתוֹךְ הַסִּיד לִשְׁמָהּ, וְלֹא בְּעֵינֵן הַכַּוָּנָה שֶׁל הָעַכּוּ״ם לָזֶה רַק בְּעֵת רָצָע נְתִינָתָם לַסִּיד, צָיֵת לֵיהּ אַשָּׁעָה מוּעָטָת כָּזֶה וְנוֹתְנָם אַדַּעְתָּא דְּהָכִי. אֲבָל אִם הַיִּשְׂרְאֵל הָעוֹמֵד עַל גַּבָּיו חָשַׁב בְּלִבּוֹ לְבַד לִשְׁמָהּ, לֹא מְהַנֵּי, וַאֲפִלּוּ אוֹמֵר לוֹ (נג) בְּפֵרוּשׁ, כָּל שֶׁעוֹמֵד מֵרָחוֹק וְאֵינוֹ מַלְמְדוֹ, לֹא מְהַנֵּי אֲפִלּוּ לְהָרא״ש: (כט) קְצָת. אֲפִלּוּ אִם לֹא סִיְּעוּ רַק (לד) בְּסוֹף הָעִבּוּד, וַאֲפִלּוּ גַּם זֶה הַסִּיּוּעַ לֹא הָיָה רַק בְּשִׁתְּפוּת עִם הָעַכּוּ״ם, כָּשֵׁר. וְכָל זֶה לְמִצְוָה בְּעָלְמָא, אֲבָל בְּדִיעֲבַד לְהָרא״ש כָּשֵׁר (לה) אֲפִלּוּ לֹא סִיְּעוּ כְּלָל, דְּעַכּוּ״ם אַדַּעְתָּא דְּיִשְׂרָאֵל הַמְצַוֵּהוּ

בֵּאוּר הַלָּכָה

חֵלֶק א׳ סִימָן מ״ה חוֹלֵק עַל זֶה וּסְבִירָא לֵיהּ דִּלְדִידָנָא יֵשׁ סָפֵק אִם נֹאמַר הוֹכִיחַ סוֹפוֹ עַל תְּחִלָּתוֹ, וְגַם בְּבֵאוּר הַגְּרַ״א לְעֵיל בְּסִימָן י״א (ס״א) כָּתַב כֵּן דְּסָפֵק הוּא אִם נֹאמַר הוֹכִיחַ סוֹפוֹ עַל תְּחִלָּתוֹ, עַיֵּן שָׁם. וְנִרְאֶה דְּאַף עַל פִּי כֵן אֵין אֲנַחְנוּ יְכוֹלִין לְהַחְמִיר בִּדְיעֲבַד, אַחֲרֵי שֵׁשׁ הִרְבָּה מְקִלִּים, כִּי גַּם דַּעַת הַגְּאוֹן מַהֲרַ״ם בָּנָעט בְּבֵאוּרוֹ עַל הַמָּרְדְּכִי לְהָקֵל בָּזֶה עַיֵּן שָׁם הַיטֵב בְּסוֹף הִלְכוֹת סֵפֶר תּוֹרָה בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל אוֹ יְסֵיַּע, וּבִפְרָט דְּהָרְאֵיָה שֶׁמְּבִיא הַט״ז לִדְבָרָיו שָׁם בְּיוֹרֶה דֵּעָה רע״א מִמְּכַשְּׁרֵי הַגְּאוֹנִים לְהַחְזִיר אֲפִלּוּ קְלָף שֶׁנִּתְעַבֵּד לְגַמְרֵי שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ לִידֵי מִתּוּחַ לְהַעֲבִיר עָלָיו סִיד לִשְׁמָהּ וְקַל שֶׁכֵּן בָּזֶה, מְרַפְּאָה אֵיבְרָא. [הַגְּהָ״ה. וּמִכָּל שֶׁכֵּן לְפִי מַה שֶּׁמְּצָאתִי בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת חִנּוּךְ בֵּית יְהוּדָה (סי׳ סט), דְּמִסְתָּפֵק הַהִיא דִּתְשׁוּבַת הַגְּאוֹנִים (הרכבי סי׳ תלב) שֶׁמַּתִּירִים לְהַחְזִיר אֶת הָעוֹר הַמְעֻבָּד לִידֵי מִתּוּחַ וּלְהַעֲבִיר עָלָיו סִיד לִשְׁמָהּ, הֵינוּ בְּעוֹר שֶׁאֵינוֹ מְעֻבָּד כָּל צָרְכּוֹ, אִם כֵּן הֲרֵי מְבֹאָר בְּהַדְיָא כִּדְבָרֵינוּ, וְעַיֵּן בְּקוּנְטְרֵס אַחֲרוֹן לְשַׁלְחָן עָרוּךְ שֶׁל הַגְּרַ״ז (סק״א). וְלַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי נִרְאֶה דְּהָאי דִּ״ק הַמְזֻכָּר שָׁם בְּתְשׁוּבַת הַגְּאוֹנִים, הַיְינוּ קְלָף מָשׁ, וְכֵן מוֹכֵח שָׁם מִדִּבְרֵי הַטּוּר וְשַׁ״ךְ שָׁם בְּתְחִלַּת הַסִּימָן (סק״א), דְּלֹא נוֹכַל לִדְחוֹת דְּהַטּוּר אֲיֵירֵי גַּם כֵּן בִּקְלָף שֶׁלֹּא נִתְקַן כָּל צָרְכּוֹ בְּמִלֵּיהֶן לְבַד אוֹ בְּמִלֵּיהֶן וְקִמְּחֵי וְלֹא עָפְרִין, דְּזֶה לֹא הָיָה מַתִּיר הַטּוּר בְּאֹם אֵין יְכֹלֶת וְכוּ׳ אֲפִלּוּ בִּמְקוֹם הַדְּחָק. וְתַדַּע דְּהַטּוּר וְגַם הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ הִשְׁמִיטוּ שָׁם הַאי דִּין רִאשׁוֹן דִּתְשׁוּבַת הַגְּאוֹנִים שֶׁמַּתִּירִים אֲפִלּוּ בְּמִלֵּיהֶן לְבַד בִּמְקוֹם הַדְּחָק, שְׁמַע מִינַּהּ דְּלֹא סְבִירָא לְהוּ, וְהַטַּעַם, דִּסְבִירָא לְהוּ כְּיָוָן דְּזֹאת הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ״ם בְּפֶרֶק א׳ מֵהִלְכוֹת תְּפִלִּין (ה״א), אֵין לְהָקֵל בּוֹ. עַד כָּאן הַגְּ״ה]. וְאוּלַי גַּם דַּעַת הַגְּרַ״א כֵּן, כְּמוֹ לְעִנְיַן סָפֵק אִם צָרִיךְ לְהוֹצִיא בָּפֶה דַּוְקָא, דְּגַם שָׁם מֵבִיא הַגְּרַ״א (סי׳ יא ס״א) דְּסָפֵק הוּא, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא הֶחֱמִירוּ רַק לְכַתְּחִלָּה, וְכִדְמוֹכֵחַ מֵהַטּוּר שֻׁלְחָן עָרוּךְ שָׁכָתַב טוֹב לְהוֹצִיא בְּשִׁתָּפֵיהּ, וְכִדְכָתַב הַפְּרִי מְגַדִּים (א״א ס״ק יא), כֵּן נֹאמַר כָּזֶה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן לְפִי דַּעַת הַפְּרִי מְגַדִּים (שם ס״ק יג) שֶׁעִבּוּד לִשְׁמָהּ הוּא דְּרַבָּנָן. הֵיוֹצֵא מִדְּבָרֵינוּ, דְּאִם שָׁכַח לִתֵּן הָעוֹרוֹת לְתוֹךְ הַסִּיד לִשְׁמָהּ, וְנִזְכַּר בְּתוֹךְ עִבּוּדוֹ בְּעוֹד שֵׁשׁ עָלָיהּ עֲדַיִן שֵׁם דִּפְתְרָא, שֶׁיִּשְׁלֹם מִן הַסִּיד וְיַחֲזֹר וְיִתְּנֵם לְתוֹךְ הַסִּיד לִשְׁמָהּ, כְּנַ״ל בְּרוּר בְּעֻזָּרַת ה׳ יִתְבָּרַךְ. וְכָל זֶה אִם הוּא מְחֻשָּׁב לִשְׁמָהּ בְּמַעֲשֶׂה הָעִבּוּד גּוּפָא, אֲבָל אִם מְחֻשָּׁב לִשְׁמָהּ בְּעֵת תִּקּוּן הַקְּלָף אַחַר כָּךְ, כְּגוֹן מַה שֶּׁמַּחִים אוֹתוֹ בְּאֶבֶן הַפִּימ״ס וְכַדּוֹמֶה, אוֹ בְּעֵת הַשְׁרָטוּט שֶׁל הַסְּתָ״מ, אוֹ בְּרָצוּעוֹת בְּעֵת הַשְׁחָרָתָן לְבַד הוּא מְחֻשָּׁב לִשְׁמָן, זֶה בְּוַדַּאי לֹא מְהַנֵּי (ט״ז בְּיוֹרֶה דֵּעָה שָׁם וּפְרִי מְגַדִּים (משׁ״ז סק״ה) וְהַסְּכָמַת אַחֲרוֹנִים). וְדַע עוֹד, דְּבָהֶם קַיְּמָא לָן דְּאֵין צָרִיךְ כְּלָל שֶׁיְּהֵא לִשְׁמָהּ, וַאֲפִלּוּ בִּמְזוּזָה דְּעֶצֶם הַשְׁרָטוּט הוּא הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, אֲפִלּוּ הָכִי אֵינָהּ צְרִיכָה לִהְיוֹת לִשְׁמָהּ. אַף יֵשׁ מִן הָאַחֲרוֹנִים שֶׁמַּחְמִירִין בְּדָבָר לְעִנְיַן שְׁרָטוּט [הַב״ח (ס״ז, עי״ש) בִּמְזוּזָה וְהַבְּנֵי יוֹנָה (סי׳ רעא ס״ה) אַף בְּסֵפֶר תּוֹרָה] אֲפִלּוּ דִּיעֲבַד, וְנִכּוֹן לְחֹשׁ לִדְבְרֵיהֶם עַל כָּל פָּנִים לְכַתְּחִלָּה. וְעַיֵּן בִּפְרֵי מְגַדִּים בְּמִשְׁבְּצוֹת זָהָב סָעִיף קָטָן ד׳ וְתֵבִין אֶת הַכֹּל. וְעַיֵּן בִּפְרֵי מְגַדִּים (שם) שָׁכָתַב עוֹד, דְּלִפְי דִּבְרֵי הַב״ח לֹא יוֹעִיל שְׁרָטוּט אֲפִלּוּ דְּסֵפֶר תּוֹרָה לְמִזּוּזָה, אֲבָל לְפִי מַאי דְּאָמַנָן בְּפֶרֶק א׳ מֵהִלְכוֹת תְּפִלִּין, וְאַף אִם שְׁרָטוּטוֹ לִשְׁמָהּ מִכְּמַאן דְּלֵיתֵיהּ דָּמְיָא, אַף בְּבֵר הַכִּרְעָנוּ דְּאֵין לְהַחְמִיר בִּדְיעֲבַד. וְעַיֵּן שָׁם בִּפְרֵי מְגַדִּים שֶׁכָּתַב דְּכָל זֶה בְּסִתָּמָא, אֲבָל בִּמְחֻשָּׁב בְּהֶחְרֵיזָא בְּהַשְׁרָטוּט שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אֶפְשָׁר דְּגָרַע לְדִבְרֵי הַכֹּל:

* אוֹ לְשֵׁם סֵפֶר תּוֹרָה. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה וְלֹא כְּמוֹ שֶׁנָּהֲגוּ הַסּוֹפְרִים, עַיֵּן שָׁם. הַשַּׁעַם, דְּבִדְאוֹרַיְיתָא קַיְימָא לָן אֵין בְּרֵירָה. וּלְפִי מַה שֶּׁכָּתַב הַפְּרִי מְגַדִּים (א״א ס״ק יג) דְּעִבּוּד לִשְׁמָהּ הוּא דְּרַבָּנָן, יֵשׁ לְהָקֵל בְּדִיעֲבַד, וְצָרִיךְ עִיּוּן לְמַעֲשֶׂה:

ט * אִם עִבְּדוֹ עַכּוּ״ם. וְאִם עִבְּדָן אִשָּׁה אוֹ קָטָן, עַיֵּן לְקַמָּן בְּסִימָן ל״ט בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן י׳:

* לְהָרַמְבַּ״ם וְכוּ׳ וְסִיְּעוּ. לְבֵאוּר הַדִּין דְּסִיּוּעַ צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ קְצָת. דְּהִנֵּה הַט״ז הֵבִיא פֹּה (סק״ה) וּבְיוֹרֶה דֵּעָה רע״א (סק״ג) דְּסִיּוּעַ אֲפִלּוּ בְּסוֹף מְהַנֵּי, וְהֵבִיא רְאָיָה מֵהַחֲזָרַת הַקְּלָף לְפִיד, עַיֵּן שָׁם. וְהַפְּנִים מְאִירוֹת (ח״א) בְּסִימָן מ״ה הִשִּׂיג עָלָיו, אֶחָד, דְּאִיךְ נֹאמַר כֵּאן הוֹכִיחַ סוֹפוֹ עַל תְּחִלָּתוֹ, כֵּיוָן דִּתְחִלָּתוֹ עֲשָׂאוֹ עִבּוּדִים, אֵיךְ נֹאמַר דְּמִשּׁוּם דְּבָא הַיִּשְׂרְאֵל לְבַסּוֹף יוֹכִיחַ עַל תְּחִלָּתוֹ שֶׁהָיָה לִשְׁמָהּ, וְעוֹד, דְּאֲפִלּוּ בְּיִשְׂרְאֵל עַצְמוֹ הֵבִיא רְאָיָה דִּלְדִידָנָא יֵשׁ סָפֵק אִם נֹאמַר הוֹכִיחַ סוֹפוֹ עַל תְּחִלָּתוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן בְּזֶה, מְרַפְּאָה אֵיבְרָא. וּמִכָּל שֶׁכֵּן לְפִי מַה שֶּׁמְּצָאתִי בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת חִנּוּךְ בֵּית יְהוּדָה (סי׳ סט), דְּמִסְתָּפֵק הַהִיא דִּתְשׁוּבַת הַגְּאוֹנִים (הרכבי סי׳ תלב) שֶׁמַּתִּירִים לְהַחְזִיר אֶת הָעוֹר הַמְעֻבָּד לִידֵי מִתּוּחַ וּלְהַעֲבִיר עָלָיו סִיד לִשְׁמָהּ, הֵינוּ בְּעוֹר שֶׁאֵינוֹ מְעֻבָּד כָּל צָרְכּוֹ, אִם כֵּן הֲרֵי מְבֹאָר בְּהַדְיָא כִּדְבָרֵינוּ, וְעַיֵּן בְּקוּנְטְרֵס אַחֲרוֹן לְשַׁלְחָן עָרוּךְ שֶׁל הַגְּרַ״ז (סק״א). וְלַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי נִרְאֶה דְּהָאי דִּ״ק הַמְזֻכָּר שָׁם בְּתְשׁוּבַת הַגְּאוֹנִים, הַיְינוּ קְלָף מָשׁ, וְכֵן מוֹכֵח שָׁם מִדִּבְרֵי הַטּוּר וְשַׁ״ךְ שָׁם בְּתְחִלַּת הַסִּימָן (סק״א), דְּלֹא נוֹכַל לִדְחוֹת דְּהַטּוּר אֲיֵירֵי גַּם כֵּן בִּקְלָף שֶׁלֹּא נִתְקַן כָּל צָרְכּוֹ בְּמִלֵּיהֶן לְבַד אוֹ בְּמִלֵּיהֶן וְקִמְּחֵי וְלֹא עָפְרִין, דְּזֶה לֹא הָיָה מַתִּיר הַטּוּר בְּאֹם אֵין יְכֹלֶת וְכוּ׳ אֲפִלּוּ בִּמְקוֹם הַדְּחָק. וְתַדַּע דְּהַטּוּר וְגַם הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ הִשְׁמִיטוּ שָׁם הַאי דִּין רִאשׁוֹן דִּתְשׁוּבַת הַגְּאוֹנִים שֶׁמַּתִּירִים אֲפִלּוּ בְּמִלֵּיהֶן לְבַד בִּמְקוֹם הַדְּחָק, שְׁמַע מִינַּהּ דְּלֹא סְבִירָא לְהוּ, וְהַטַּעַם, דִּסְבִירָא לְהוּ כְּיָוָן דְּזֹאת הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ״ם בְּפֶרֶק א׳ מֵהִלְכוֹת תְּפִלִּין (ה״א), אֵין לְהָקֵל בּוֹ. עַד כָּאן הַגְּ״ה]. וְאוּלַי גַּם דַּעַת הַגְּרַ״א כֵּן, כְּמוֹ לְעִנְיַן סָפֵק אִם צָרִיךְ לְהוֹצִיא בָּפֶה דַּוְקָא, דְּגַם שָׁם מֵבִיא הַגְּרַ״א (סי׳ יא ס״א) דְּסָפֵק הוּא, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא הֶחֱמִירוּ רַק לְכַתְּחִלָּה, וְכִדְמוֹכֵחַ מֵהַטּוּר שֻׁלְחָן עָרוּךְ שָׁכָתַב טוֹב לְהוֹצִיא בְּשִׁתָּפֵיהּ, וְכִדְכָתַב הַפְּרִי מְגַדִּים (א״א ס״ק יא), כֵּן נֹאמַר כָּזֶה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן לְפִי דַּעַת הַפְּרִי מְגַדִּים (שם ס״ק יג) שֶׁעִבּוּד לִשְׁמָהּ הוּא דְּרַבָּנָן. הֵיוֹצֵא מִדְּבָרֵינוּ, דְּאִם שָׁכַח לִתֵּן הָעוֹרוֹת לְתוֹךְ הַסִּיד לִשְׁמָהּ, וְנִזְכַּר בְּתוֹךְ עִבּוּדוֹ בְּעוֹד שֵׁשׁ עָלָיהּ עֲדַיִן שֵׁם דִּפְתְרָא, שֶׁיִּשְׁלֹם מִן הַסִּיד וְיַחֲזֹר וְיִתְּנֵם לְתוֹךְ הַסִּיד לִשְׁמָהּ, כְּנַ״ל בְּרוּר בְּעֻזָּרַת ה׳ יִתְבָּרַךְ. וְכָל זֶה אִם הוּא מְחֻשָּׁב לִשְׁמָהּ בְּמַעֲשֶׂה הָעִבּוּד גּוּפָא, אֲבָל אִם מְחֻשָּׁב לִשְׁמָהּ בְּעֵת תִּקּוּן הַקְּלָף אַחַר כָּךְ, כְּגוֹן מַה שֶּׁמַּחִים אוֹתוֹ בְּאֶבֶן הַפִּימ״ס וְכַדּוֹמֶה, אוֹ בְּעֵת הַשְׁרָטוּט שֶׁל הַסְּתָ״מ, אוֹ בְּרָצוּעוֹת בְּעֵת הַשְׁחָרָתָן לְבַד הוּא מְחֻשָּׁב לִשְׁמָן, זֶה בְּוַדַּאי לֹא מְהַנֵּי (ט״ז בְּיוֹרֶה דֵּעָה שָׁם וּפְרִי מְגַדִּים (משׁ״ז סק״ה) וְהַסְּכָמַת אַחֲרוֹנִים). וְדַע עוֹד, דְּבָהֶם קַיְּמָא לָן דְּאֵין צָרִיךְ כְּלָל שֶׁיְּהֵא לִשְׁמָהּ, וַאֲפִלּוּ בִּמְזוּזָה דְּעֶצֶם הַשְׁרָטוּט הוּא הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, אֲפִלּוּ הָכִי אֵינָהּ צְרִיכָה לִהְיוֹת לִשְׁמָהּ. אַף יֵשׁ מִן הָאַחֲרוֹנִים שֶׁמַּחְמִירִין בְּדָבָר לְעִנְיַן שְׁרָטוּט [הַב״ח (ס״ז, עי״ש) בִּמְזוּזָה וְהַבְּנֵי יוֹנָה (סי׳ רעא ס״ה) אַף בְּסֵפֶר תּוֹרָה] אֲפִלּוּ דִּיעֲבַד, וְנִכּוֹן לְחֹשׁ לִדְבְרֵיהֶם עַל כָּל פָּנִים לְכַתְּחִלָּה. וְעַיֵּן בִּפְרֵי מְגַדִּים בְּמִשְׁבְּצוֹת זָהָב סָעִיף קָטָן ד׳ וְתֵבִין אֶת הַכֹּל. וְעַיֵּן בִּפְרֵי מְגַדִּים (שם) שָׁכָתַב עוֹד, דְּלִפְי דִּבְרֵי הַב״ח לֹא יוֹעִיל שְׁרָטוּט אֲפִלּוּ דְּסֵפֶר תּוֹרָה לְמִזּוּזָה, אֲבָל לְפִי מַאי דְּאָמַנָן בְּפֶרֶק א׳ מֵהִלְכוֹת תְּפִלִּין, וְאַף אִם שְׁרָטוּטוֹ לִשְׁמָהּ מִכְּמַאן דְּלֵיתֵיהּ דָּמְיָא, אַף בְּבֵר הַכִּרְעָנוּ דְּאֵין לְהַחְמִיר בִּדְיעֲבַד. וְעַיֵּן שָׁם בִּפְרֵי מְגַדִּים שֶׁכָּתַב דְּכָל זֶה בְּסִתָּמָא, אֲבָל בִּמְחֻשָּׁב בְּהֶחְרֵיזָא בְּהַשְׁרָטוּט שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אֶפְשָׁר דְּגָרַע לְדִבְרֵי הַכֹּל:

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

פָּנָיו בְּחֹזֶק יָד מַטְלִית לְבָן וּלְקַנֵּחַ הֵיטֵב, וְאֵז מַה שֶּׁאֵינוֹ מִדַּבֵּק בְּהַקְּלָף מַהַצָּבַע דָּבֵק טוֹב יָסוּר מִמֶּנּוּ עַל יְדֵי הַקְּנוּחַ הַזֶּה, וּמַה שֶּׁנִּשְׁאָר מִדַּבֵּק בּוֹ הוּא נַעֲשֶׂה גּוּשׁ אֶחָד עִם הַקְּלָף וְאֵינוֹ חוֹצֵץ, וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה שֶׁאֵין לְהַתִּיר רַק מִשְּׁחָה דַּקָּה, אֲבָל לֹא אִם הוּא טִיחַ עַל פָּנָיו וְעָבֶה קְצָת. [יב] סֵפֶר תּוֹרָה. עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב בְּשֵׁם עֲבוֹדַת הַגֵּרְשֻׁנִי.

(יב) סֵפֶר תּוֹרָה. עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן בְּיָד אַהֲרֹן (הגב״י) מַה שֶּׁהִקְשָׁה עָלָיו. וְעַיֵּן בִּתְשׁוּבַת צֶמַח צֶדֶק סִימָן פ״א אִי מוֹעִיל הַתְּנַאי לְמַעֲבֵד עוֹר לִרְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמֶה שֶׁיִּשְׁתַּיֵּר מִן הָעוֹר לְתִשְׁמִישׁ שֶׁל חֹל, וְדִעְתּוֹ בְּהָא דִּכְרִצוּעוֹת מָתָר, עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רע״א סָעִיף קָטָן (ג׳) [ד׳] כָּתַבְתִּי בְּשֵׁם הַטּוּר דְּתִקּוּן הַקְּלָף וְהַשְׁרָטוּט לֹא צָרִיךְ לִשְׁמָהּ: ט (יג) בְּעִבּוּדָהּ. דַּוְקָא בְּשֶׁסִּיְּעוּ בְּעִבּוּד, וַאֲפִלּוּ בְּסוֹף הָעִבּוּד מְהַנֵּי, אֲבָל אֵינוֹ מוֹעִיל אִם סִיְּעוּ לְהַשְׁחִיר הָרְצוּעוֹת. וּבְדִיעֲבַד אֲפִלּוּ לֹא סִיְּעוּ כְּלָל, כָּשֵׁר, וְעַל כָּל פָּנִים צָרִיךְ שִׁיאמַר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְתֵת לְתוֹךְ הַסִּיד לִשְׁמָהּ.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah